

Haja-ajatuksia kenestä tahansa

Pertti Julkainen

Habermasin (1976) julkisuuden käsitteellä on varsin vähän tekemistä tavanomaisen julkisuuden käsitteen kanssa (Eräsaari 1985, 3). Tästä huolimatta habermasmaiseen julkisuuskäsitteeseen viitataan säännöllisesti ja rutiininomaisesti melkein aina, kun käsitellään "tavanomaisen" julkisuuden käsitteen tarkoitamaa ilmiökokonaisuutta.

Kuva porvarillisesta julkisuudesta muodostuisi paljon ristiriitaisemmaksi, jos julkisuutta tarkasteltaisiin yhteiskunnallisten liikkeiden, luokkien ja poliittisten kamppailujen kannalta eikä vain abstraktin järkeilevän¹ yksilön esiintymispaikkana (vrt. Väliverronen 1985, 25). Julkisuuden ideaalimalli muuttuisi toisin sanoen käyttökelpoisemmaksi empiirisen julkisuuden erittelemisen ja kuvaamisen välineeksi, jos Habermasin julkisuusteoria hylättäisiin ja julkisuus ymmärrettäisiin ryhmänmuodostusprosessiksi.

Julkisuutta koskeva teoreettinen keskustelu uuvuttaa habermastoisteisuudellaan. Parasta mitä voitaisiin tehdä, olisi lopettaa hänen julkisuusteoriastaan puhuminen kokonaan. Toiseksi parasta olisi pyrkiä eroon aseteittain. Viime vuosien suomalaisen julkisuuskeskustelun selaaminen auttaa asteittaisessa eroonpääsyssä. Selailun tulos on, että yhteiskuntakokonaisuutta koossapitävässä, tavanomaisen julkisuuden käsitteen tarkoitta-

massa julkisuudessa toimii muiden elementtien lisäksi myös Habermasin ideaalimallin mukainen saastumaton tendenssi, mutta peruuttamattoman rappeutumisen perättäisiä vaiheita ei kannata hakea, sillä julkisuus piilaantuu ja ihanteellistuu samanaikaisesti ja jatkuvasti.

Keisarin vaatteet

Yksilöt järkeilevät julkisuudessa asioista, joilla on yleistä merkitystä (vrt. Habermas 1985, 17). He eivät toisin sanoen puhu omiaan, vaan sellaisia asioita, joilla on merkitystä joillekulle muille, siis jollekin ryhmälle. Näin julkiset esiintymiset ovat yleisen merkityksellisyyden ehdottamista ja samalla jollakin konkreetilla tavalla ryhmärajoitteisen "kenen tahansa" tuottamista.

Tavanomaisen julkisuuden käsitteen kuvaama julkisuus on siinä mielessä habermasmainen, että yhteiskunnan jäsenistä tehdään ilmoituksen kuulijoiden asemesta järkeileviä yksilöitä.

Yleisiä kysymyksiä koskevalla järkeilyllä on aina järkeilyä edeltävä ja selvittämistä vaativa yksittäisestä järkeilijästä riippumaton rakenteellinen aiheensa. Aiheen selvittämisellä on

yleisön ryhmityksinä näkyvät tarkoittamattomat seurauksensa, jotka käyvät seuraavan järkeilyn rakenteellisiksi aiheiksi ja ohjaajiksi. Näin julkisuutta voi pitää sellaisena yleisöjen ja esitysten välisenä vuorovaikutustoimintana, joka tekee näkymättömiä ja tiedostamattomia rakenteita näkyviksi ja tiedostettaviksi yhteiskuntakokonaisuuksiksi ja samalla uudenaikaisiksi näkymättömiksi ja tiedostamattomiksi rakenteiksi.

Keisarin uudet vaatteet² on normaaliolotila ja jatkuvuuden perusmekanismi sellaisessa yhteiskunnassa, jossa julkisuus julistaa yleisönsä järkeileviksi yksilöiksi ja toimii samalla kokonaisen yhteiskunnan legitimoijana ja selittäjänä. Tässä mielessä 1980-luvun Suomen julkisuus on Habermasin haaveen mukainen. Se toimii järkeilevän tideyhteisön ideaalimallin mukaisesti.

Kahden kesken tyhjän kanssa

Julkisuus ei esitele itseään helposti erilaisten sosiaalisten suhteiden attribuutiksi (vrt. Koivisto ja Väliverronen 1987, 137). Julkisuus on sillä tavalla epätosi (vrt. Hellman 1982, 14), että se helpottaa "julkisuudesta" puhumista, mutta hankaloittaa joskus "julkisista suhteista" tai "julkisista toimista" puhumista. Julkisuus siis kykenee todella organisoimaan kokemuksiamme (vrt. Hellman 1982, 14), mutta organisoii ne sillä tavalla, että pääsee näyttäytymään tyhjänä tilana (vrt. Sinisalo 1989, 7), tai omana itsenäisenä sfäärinään, joka onnistuu peittämään olemassaolonehtonsa (vrt. Hellman 1982, 14).

Jos sosiaalinen suhde on julkinen, jos sillä toisin sanoen on "julkisuudeksi" kutsuttu ominaisuus, siitä näyttäisi seuraavan, että suhteen osapuolet eivät pidä suhdettaan välittömästi

sosiaalisena eivätkä kanssakäymistään interaktiivisena.

Julkisuus on siinä mielessä samanlainen kuin kaikki muut sosiaaliset suhteet, että se on aina yhtä aikaa institutionaalista, kulttuurista ja rakenteellista (ks. esim. Allardt 1986 ja Julkunen 1988, 26-66) ihmistenvälistä toimintaa.

Habermas, Kluge ja Negt viittaavat julkisuuden käsitteellä tiettyihin instituutioihin ja toimintoihin (Koivisto 1985, 50). Sanan "instituutio" ottaminen sananmukaisesti sosiologian alkeisoppikirjojen (esim. Allardt 1983, 220) tarkoittamalla tavalla auttaa ymmärtämään, miten julkisuus toimii yhteiskunnallisia ryhmiä tuottavana välittömästi sosiaalisena kanssakäymisenä.

Erilaisista rooleista koostuvia vakiintuneita toimintakokonaisuuksia, jotka ovat yksittäisiin toimijoihin nähden itsenäistyneitä, mutta silti heidän tiedostamia, ja jotka täyttävät yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä tehtäviä, kutsutaan instituutioiksi.

Julkisuuden instituutio on julkinen esitys. Se koostuu kolmenlaisista toisiaan määrittelevistä perusrooleista: esityksen tekijän (tai sanoman lähettäjän, esimerkiksi journalistin, vrt. sisäiskertajat kirjallisuustieteessä) rooleista, esiintyjien (julkitulijoiden, esimerkiksi näyttelmän henkilöiden tai uutistapahtumien aiheina olevien ihmisten) rooleista ja yleisön (tai vastaanottajan) rooleista.

Esityksensisäiset roolit interaktioivat keskenään ja sen lisäksi esityksen ulkopuolella esityksenulkoisissa rooleissa elävien fyysisten ihmisten kanssa.

valok. Maire Riipinen, Tukholma
 "Katulamppujen yhteiskunnallinen merkitys
 lienee nyttemmin vähentynyt." (Julkunen 1989)

Julkunen esitys on yhteiskunnanrakennusvälineeksi objektivoinut³ instituutio.

• • •

Julkisuus on sillä tavalla välittömästi interaktiivista, että esityksen ulkopuolella elävät julkisuussuhteen osapuolet ovat välittömässä kaksisuuntaisessa vuorovaikutussuhteessa esitysinstituutioon sisältyvien roolipaikkojen kanssa.⁴

• • •

Julkisuus on monisuuntaisuutta (Hotinen 1989). Esimerkiksi yleisjulkisuusinstituutioksi ymmärrettyä journalistista esitystä voisi pääosapuolten lukumäärän mukaan pitää ulkoisilta suhteiltaan kaavamaisesti vaikkapa kuusisuuntaisena (tai kolme kertaa kaksisuuntaisena): (1) sisäisjournalisti ohjaa elävää journalistia, (2) elävä journalisti tuottaa ja pitää yllä tekstinvaraisia esityksensisäisiä journalistirooleja, (3) tekstinsisäiset esiintymisroolit opastavat tekstinulkoisia eläviä julkitulijoita, (4) tekstinulkoiset julkitulijat tuottavat ja pitävät yllä journalistisen tekstin institutionaalisia esiintymisrooleja, (5) julkisen journalistisen esityksen sisältämä yleisönpaikka kertoo elävälle journalisminkuluttajalle kuka on kuka tahansa ja (6) elävä yleisönedustaja tuottaa ja pitää yllä esityksensisäisiä tyhjiä yleisönpaikkoja ottamalla vastaan julkisuusesityksiä ja merkityksellistämällä näin omia ryhmäjäsenyyksiään.

• • •

Kokonaiset, tässä ja nyt -sosiaalista laajemmat yhteiskunnat ovat mahdollisia tässä ja nyt -sosiaalisten julkisuusesitysten monisuuntaisuuden ansiosta.

Kokonainen yhteiskunta

Kokonaisella yhteiskunnalla on kenelle tahansa tarkoitettu yleisjulkisuutensa, jossa esiintyvät valtioyksilön ja sen kaikille tarkoi-

tettujen erityisten sisäelinten⁵ lisäksi yhteiskuntaryhmien omat julkisuudet.

• • •

Osajulkisuudet ja yleisjulkisuudet eivät muodosta pysyvää pyramidirakennelmaa. Ne vaihtavat paikkaa, käyvät vuoroin vieraisa. Maailman yleinen mielipide (ks. Rusi 1985, 67-68), tai maailmanjulkisuus voisi olla maksimaalisen laaja yleisjulkisuus, jossa valtiot ja kansakunnat esiintyisivät osajulkisuuksina, mutta toimiakseen tällaisena yleisjulkisuutena se joutuisi itse vuorollaan esiintymään osajulkisuutena vaikkapa Namibian evankelisluterilaisen kirkon jumalanpalvelusten tai Hyvinkään Sanomien yleisjulkisuudessa.

• • •

Kokonaisille yhteiskunnille elintärkeiden osajulkisuuksien (esim. porvarillisen julkisuuden proletaariset organit, vrt. Julkunen 1985c) nimittäminen vastajulkisuuksiksi, tai proletaarisen julkisuuden kutsuminen porvarillisen julkisuuden dialektiseksikaan vastapooliksi (vrt. Negt & Kluge 1978, 102-168) on omiaan hämärtämään kokonaisten yhteiskuntien olennaisten itsensäilytysmekanismien toimintatapaa.

• • •

Sosiologian tehtävänä on tutkia sitä voimatasapainoa (Weber 1985, 17) joka vallitsee osajulkisuuksien ja yleisjulkisuuksien välillä⁶. Tutkimuksen kohteena on vuorovaikutussuhde. Kysymys voisi olla vaikkapa siitä, miten esimerkiksi erityinen sanomalehtijournalismin yleisjulkisuus muokkaa taiteen tai tieteen osajulkisuuksia ja päinvastoin (vrt. Weber 1985, 17-18) ja miten tällainen jatkuva keskinäismuokkaus pitää yllä yhteiskuntakokonaisuuksia. Kysymys voisi olla myös esimerkiksi siitä, miten jokin puolue tai liike tulee kollektiivisubjektiviteettiään ylläpitäessään toimeen yhtä aikaa omassa sisäisessä julkisuudessaan ja ulkoisessa yleisjulkisuudessa näky-

vien omakuviensa kanssa (vrt. Lammi 1989, 2-3), tai siitä, millä tavalla autenttinen Sloba Horo -kansanmusiikkiyhtye poikkeaa joukkotiedotusesiintymisen jälkeisestä Sloba Horo -yhtyeestä (vrt. Sarlin 1989), tai siitä, miten hyvinvointivaltion luokkaperusteinen kannatuspohja luodaan osajulkisuuksien välisissä diskursseissa (vrt. Kanervo 1989), tai siitä, kenen ehdoilla ja kenen hyödyksi paikallisuutta luodaan ja uusinnetaan paikallisjulkisuudessa (vrt. Lehtinen & Oksala 1989, 6), tai siitä, kannattaako punkrockia pitää proletaarisena musiikkijulkisuutena, vaikka punkkareiden enemmistö ei olisikaan työväenluokasta lähtöisin (vrt. Sarlin 1989a, 20-21). Hegemoniateoreettisesti kysymys on siitä, miksi kapitalistisen yhteiskunnan yleisjulkisuutta kannattaa kutsua porvarilliseksi julkisuudeksi, vaikka vain pieni osa sen yleisön jäsenistä kuuluu kapitalistiluokkaan, ja vaikka yleisjulkisuutta ylläpitävien osajulkisuuksien enemmistöä ei voi pitää yksiselitteisesti porvarillisenä.

• • •

Sosiologiaan sisältyvä kriittinen traditio liitetään yleensä siihen, että sosiologia näkee yhteiskunnan kokonaisuudeksi (Uusitalo 1985, 20). Sosiologian käsitteet liittyvät paitsi yhteiskunnan näkemiseen myös – tosin vaatimattomasti – sen tekemiseen. Sulkusen (1987, 113) mukaan alkukantaisten kansojen jäsenet joutuivat sosiologian käsitteiden puutteen takia tunnistamaan itsensä toteemien avulla tiettyjen ryhmien jäseniksi. Toteemit ja muut käsitteet ovat kuitenkin riittäviä yhteiskunnanmuodostajia vain sellaisissa ryhmäristiriidattomissa elementaariyhteiskunnissa, joissa välittömästi tässä ja nyt -sosiaalinen käy joskus, esimerkiksi suurten juhlien aikaan, (vrt. Durkheim 1980), fyysisesti yhteen välillisesti yhteiskunnallisen kanssa. Ristiriitaisista ryhmistä koostuvat yhteiskunnat tarvitsevat

toteemien ja käsitteiden lisäksi näytelmänomaisia kaikille tarkoitettuja esityksiä, joissa käsitteet ruumiillistuvat ja toteemit henkilöityvät.

• • •

Yhteiskunnasta tulee kokonainen vain draamallisessa esityksessä.

• • •

Näytelmästä tulee draamallinen esitys vasta kokonaisuutena. Sen rakenneosat voivat olla myös eppisiä tai lyyrisiä. Julkisuus on draamallinen esitys vain yleisjulkisuutena, siis silloin, kun yleisö ymmärtää sen draamallisten, eppisten tai lyyristen osajulkisuuksien esiintymispaikaksi. Draamallisella osajulkisuudella voi olla omat osajulkisuuksensa, joihin nähden se on yleisjulkisuus. Ei-draamallisilla osajulkisuuksilla ei ole enää omia alaosajulkisuuksia.

• • •

Yksittäisen uutisjutun tai jonkin sen osan voi ymmärtää tai olla ymmärtämättä kertomukseksi (vrt. Pietilä 1988). Yksittäisistä uutisjutuista koostuvaa kokonaista julkista esitystä, esimerkiksi sanomalehden numeroa, ei sen sijaan voi ymmärtää kertomukseksi. Ainoastaan tiedotusoppineet lukevat irrallisia uutisjuttuja.

• • •

Draamallinen esitys poikkeaa sosiaaliselta muodoltaan epädraamallisista esityksensäisen tekijänpaikan, esiintymispaikkojen ja yleisönpaikan suhteen.

• • •

Draamallisten esitysinstituutioiden, kuten esimerkiksi tanssin, oratorion, sirkuksen, kabareen, kirkon, oikeusistuimen, voimistelusalin, sairaalan leikkaussalin (luettelo Sonntagin 1986, 33-34) tai sanomalehden esityksentakaisena tekijänä on aina kollektiivi, instituutio (vrt. Långbacka 1982, 301-302 ja Dawson 1970, 84), joten esityksensäisenä tekijän-

roolina ei ole yksilösubjektin paikka (kuten esim. sisäiskertoja romaanissa) vaan tekijänsituaation edustajan ääni⁷.

• • •

Draama on menetelmä, jonka käyttäjät muuntavat abstrakteja käsitteitä inhimillisen kokemuksen konkreetille kielelle (vrt. Esslin 1980, 26), se on kognitiivinen prosessi, jossa asiat ruumiillistuvat henkilöhahmoiksi (vrt. Falk 1985, 8).

• • •

Draama on aina moniääninen esitys (Kinnunen 1985, 66). Draaman roolihaamot eivät ole romaanin romaanihenkilöiden tapaan vain yhden tekijäsubjektin aivojen tuotetta (vrt. Esslin 1980, 122). Henkilöhaamot ovat draamallisessa esityksessä tekijöihinsä nähden aidosti itsenäisiä (vrt. emt., 120 ja Joenpelto 1984, 106). Toiminta on henkilöhaamojen itsenäisyyden ansiosta tahdonsuuntausten ja tahdonsuuntausten välisten ristiriitojen esitystä (vrt. esim. Krohn 1946, 38 ja Kupiainen 1974, 81).

• • •

Draaman substanssina on taistelu (Vygotsky 1971, 227). Näytelmän henkilöt eivät taistele ainoastaan toistensa ja yhteiskunnan lainmukaisuuksien kanssa, vaan myöskin tekijöidensä kanssa. Esitysinstituution edustajien ja itsenäistyneiden esiintyjien välisistä ristiriidoista juontuu draaman toiminnan kaksoisluonne. Se on yhtä aikaa kontrolloitua ja spontaania (vrt. Kinnunen 1984, 61), se on koe, joka sisältää oman kontrollimekanisminsa ja todennuksensa (Esslin 1980, 107) ja pitää tarkoitettua ja tarkoittamattoman yhteenottoa tarkoituksellisenä esitysvälineenään (Julkunen 1989a, 44).

• • •

Sanomalehti ja teatteri ovat esitystekniikoita. Nykyisen sanomalehden tuottama yleisjulkisuus on puhtaammin draamallista kuin nykyi-

sen teatterin.

• • •

Draamamuotoinen yleisjulkisuus on yhteiskunnan erilaisten ryhmien, esimerkiksi puolueiden, sosiaalisten kerrostumien ja yhteiskuntaluokkien tapaamispaikka (vrt. Klinge 1988, 19). Tapaamisten edellyttämä sosiaalisten roolien vaihtamisella leikkiminen (vrt. emt., 17) sitoo erilaisten ryhmien jäsenet koko yhteiskunnan jäseniksi.

• • •

Tahdonsuuntauksiltaan erilaiset kollektiivisubjektit voivat olla olemassa ja kokonaisia yhteiskuntia muodostamassa vain, jos ne pääsevät tapaamaan toisiaan kenen tahansa nähdessä.

Kuka on kuka tahansa

Yleisö on menettänyt spontaanin sosiaalisuutensa ja käynyt hiljaiseksi (Kekäläinen 1987, 22-23). Poliittikan julkisuus on taantumavaiheessa (Pekonen 1985, 47). Julkisuuden rapautumisen tai suoranaisen katoamisen perustendenssinä on se, että julkiset esitykset eivät enää konstituoi yleisön jäseniä osallistuviksi kansalaisiksi vaan kuluttajiksi (ks. ja vrt. esim. Aho 1985, 6 ja Elliot 1986, 106). Rappiollemenon käsitteellistämässä on kuitenkin se hankaluus, että myös rappeutumaton parhain argumentin julkisuus joutui varaan yleisöpaikkansa rahanomistajalle, siis kuluttajalle. Järkeilijänpaikka oli vapaa kenelle tahansa, ja "kuka tahansa" on olemassa vain vaihtoarvon hallitsemassa yhteiskunnassa, siellä missä kaikki on vaihdettavissa rahan ansiosta kaikkeen.

• • •

Julkisuuden strategiana on arkielämän jatkeeksi, täydennykseksi tai jäsentäjäksi sijoittautuminen (vrt. Idman 1983, 18), arjen pirstaleiden (vrt. Horelli 1989, 24) yhdistely. Jul-

kisuus organisoii arkikokemusta ja tulee merkityksellistetyksi arkikokemuksessa. Ihminen siis elää alituista kaksoiselämää, maallista ja taivaallista, arkielämää ja juhlaelämää. Hän ei tee niin ainoastaan mielikuvituksessaan vaan myös ulkoisessa todellisuudessa. (Vrt. Marx 1978, 75-77). Hän elää arkielämässään (Marxin käsittein kansalaisyhteiskunnassa) yksityisihmisenä ja saattaa itsensä voimaan yhteisöolentona julkisten esitysten kenelle tahansa varatussa yleisöpaikassa (vrt. emt.).

• • •

Julkisuuden esityksensäisenä yleisönrooli on Meadin (1982) yleistetyn toisen objektivoituma.⁸ Rakennan oman minäni tarkastelemalla itseäni toisen silmin. Julkisen esityksen yleisönpaikka on tarkoitettu kenelle tahansa, siis jokaiselle toiselle, siis kaikille toisille. Koska se on tarkoitettu myös minulle, pääsen paikani ottamalla tutustumaan yleistettyyn toiseen, jonka silmin minun on nähtävä itseni. Näin ollen emme pelkästään tarkastele itseämme julkisuuden lävitse (vrt. Partanen 1985, 36). Me myöskin rakennamme nykyisenlaisen objektiminämme julkisuudessa.

• • •

Yleisönrooli pääsee joka tapauksessa yliyksilölliseksi. Julkisuus toimii kollektiivisena tajuntana, tai yhteiskunnan kollektiivisen itsetajunnan kehittäjänä (vrt. Lauristin 1987, 9-10) tarjoamalla yhteiskunnan jäsenten käyttöön esitystensä yleisönpaikkaa.

• • •

Esityksensäisenä "kuka tahansa" toimii kurinpidollisesti⁹ samaan suuntaan kuin Youngin (ks. Pajunen 1988, 27) identiteettiologiikka, joka olettaa, että kielen ilmauksilla on aina vain yksi kaikille yhteinen merkitys.

• • •

Instituutioiden tutkimuksen tehtävänä on kartoittaa erilaisten osa- ja yleisjulkisuuksien merkitykselliset¹⁰ ja yleistetyt toiset. Kulttuu-

ritutkimuksen pitäisi arvioida instituutioiden kestävyyttä yrittämällä ymmärtää, mitä mieltä esitysten ulkopuolella elävät lihalliset ihmiset ovat heille tarjotuista vapaista roolipaikoista. Rakenteiden tutkimuksen täytyy kysyä, miksi yleistetyt toiset on yleistetty juuri nykyisenkaltaisiksi ja kuka ne on sellaisiksi yleistänyt.

• • •

Valtio perustuu julkisen elämän ja yksityiselämän ristiriidalle, yleisten etujen ja yksityisetujen ristiriidalle, mistä seuraa, että voimattomuus on valtionhallinnon luonnonlaki (Marx 1978a, 128-129). Mutta yksityisihmiset voivat nähdä omat yksityisintressinsä vain toisten silmin ja omaksua yksityisintressin käsitteen vain yleistetyt toisen avulla.¹¹ Julkisen elämän ja yksityiselämän ristiriitaisesta yhteistyöstä seuraa, että yksityisihmiset jaksavat ponnistella omia etujaan vastaan ilman hallinnon voimallista tukeakin.

• • •

Kuluttaja, kuka tahansa ja järkeilevä yksilö muodostavat kolmiyhteyden, ne ovat yleisjulkisuuden yleisöpaikkana yksi ja sama olio. Tästä juontuu se Pentti Linkolan julistama toiseikka, jonka mukaan demokratia vie ihmiskunnan helvetin kuuseen selvästi muita tähän mennessä tunnettuja valtiojärjestyksiä tehokkaammin.

Viitteet

1. "Paremmat argumentit pakoton pakko" (Habermas 1987, 187) samoin kuin habermasilainen ihannejulkisuus yleisemminkin (herruudesta vapaan kommunikation ideaalin ja julkisuuden periaatteen suhteesta ks. Töttö 1985, 154-155) poikkeaa hämmästyttävän vähän "niin sanottujen" lehdistöteorioiden pahamaineisesta liberalistisesta (ks. esim. Curran 1978; Crossberg 1981, 150-151; Kekkonen 1985; McQuail 1987, 111-124; Merrill 1977, 111-116; Nordenstreng 1977; Pulkkinen 1987 ja Siebert & Peterson & Schramm 1977) teoriasta.
2. Ks. Andersen 1972. Keisarin vaatteeset yhdistetään jostakin syystä usein André Kertészin valokuvatuotantoon

(esim. Adam 1985, 7 ja Ducrot 1978, 5. Kertészin valokuvia ks. esim. Berger 1987; Corkin 1982; Ducrot 1978; Eerikäinen 1986, 16-17; Green 1974, 25; Hoy 1985; Kertész 1975; 1975a; 1977; Kertész & Kismaric 1977; Riipinen 1983; Rothman 1987; Scheurer 1984, 12 ja Turner 1985, 118-119.). Keisarin uusista vaatteista käyty keskustelua ks. myös esim. Julkunen 1985a, 108-112 ja 148-149; 1985b; 1986; Kauppinen & Laurinen 1988, 109-111; Lappalainen 1988; Sillantaus 1983, 24-26 ja Vygotsky 1971, 178-179. Erityisesti lapsen osuudesta asiaan ks. esim. Herrigel 1978, 30-33; Lahti 1983, 156; Matteuksen 1938, 16 ja Traven 1978, 294.

3. Objektivoituneet ideaaliset yhteiskuntaankiinnittämismallit pitää luonnollisesti myös materialisoida jollekin aineelle, olipa sitten kysymys pika- tai kestäviestinnästä (ks. Nordenstreng & Wiio 1986). Paperien merkityksestä vallankumouksessa ks. Marx 1978a, 132 ja Traven 1985, 203-204 sekä 212-218 ja vallankumouksen jälkeä ks. Adrian 1975; Bulgakov 1975, 138-139; 1975b, 215-218.

4. Kulttuuritutkimus on kiinnostunut näistä vuorovaikutussuhteista. Kysymys on autonomiseksi ymmärretyn esityksen ja ympäröivän sosiaalisen todellisuuden suhteesta (vrt. Eskola & Vainikkala 1986, 86). Vastaanottajakulmasta tämä merkitsee sitä, että esitykset ohjaavat esityksenulkoisessa tulkintayhteisössä (vrt. Eskola & Linko 1986, 102) elävien ihmisten reseptiota samalla kun nämä tuottavat reseptiossaan esityksiä luomalla niihin uusia jäsenyksiä. (Vrt. Eskola 1986, 70).

5. Novalis tarkasteli osajulkisuuksien ja yleisjulkisuuksien suhdetta 1700-luvun lopulla, jolloin nykyisenkaltaisen julkisuusprosessi oli vielä nuori. Hänen (Novalis 1984b, 46) käsityksensä mukaan oikeussalit, teatteri, hovi, kirkko, hallitus, julkiset kokoukset ynnä muut semmoiset ovat ikään kuin mystisen valtioyksikön erityisiä, sisäisiä elimiä. Kokonainen yhteiskunta on luonnollisesti vielä mystisempi olio kuin Novaliksen valtioyksilö. Novalis (1984, 89-90) sanoo, että jokin käy selväksi vain edustuksen kautta ja tarkoittaa kokonaisen yhteiskunnan havaittavaksitulemisen tapaa täsmentäessään, että itse "Jumalakin tulee ymmärrettäväksi vain edustettuna".

6. Osa- ja yleisjulkisuuksien suhteesta ks. esim. Arminen 1989, 45-48; 1989a, 22-23; Eerikäinen 1988, 152-153; Halonen 1988, 4; Julkunen 1985, 2; 1985d, 10-13; 1989, 27, 30-40 ja 46; Pietilä & Sondermann 1987, 6-8.

7. Vrt. Julkunen 1987, 59. Teatterissa instituution edustajan omana äänenä voi olla esimerkiksi kuoro (ks. Cohen 1986, 185-188; Grönholm 1988, 7 ja Oksala 1966, viii), kertoja, leikinjohtaja (vrt. Koskiluoma 1982, 123)

valok. Pertti Julkunen

Piippua polttava mies ilmoittaa Hämeenlinnan apteekkirakennuksen kaatamista koskevan suunnitelman piippua polttamattomalle konspiraattorille Vanajanlinnan helmikuun perunapellon laidalla v. 1971.

tai erityinen monologi. Kinnusen (1977, 9) mukaan henkilöluettelo, tapahtuma-aika ja paranteesit voivat täyttää tämän tehtävän (Kinnunen 1977 tutki draamaa, ei sen esitystä). Sanomalehdessä Hartleyn institutionaaliset äänet täyttävät tekijänpaikan ja liitännäiset äänet kuuluvat esiintyville henkilöahmoille. (Ks. Pietilä 1989, 35). Institutionaaliset äänet näkyvät sanomalehden sivuilla toimittajan kirjoittamina johtolauseina, liitännäiset äänet esim. haastateltujen ihmisten puheista otettuina lainauksina.

8. Yleisönpaikka toimii itsenäistyneenä yhteiskuntasuhteena (ks. esim. Aro 1988, 15-18; Ottomeyer 1984, 19-21 ja Pietilä 1982, 111-164). Itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden lähestymistapa ei ole välttämätöntä liittää Pietilän (emt.) tavoin marxilaisuuteen, sillä se kuuluu myös muiden ihmisten tai oppisuuntien lähtökohtiin. Esimerkiksi Durkheimin (1982 ja 1985) ei-marxilainen "sosiaalinen fakta", siis yksilöön nähden pakottavaa voimaa omaava tosiseikka, on yksi itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden klassikoista. Itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden lähestymistapa on itse asiassa melko tuntematon marxismille, mutta tuttu Karl Marxille ja hänen lisäksi monille muille epä- tai antimarxistisille yhteiskuntatieteilijöille (Marxin ja marxismin suhteesta ks. Gronow 1987; marxismi-leninisin suhteesta Marxiin ja Leniniin vrt. Gronow 1984).

Marxin ekonomiakritiikin selitys kapitalististen yhteiskuntasuhteiden itsenäistymisestä, siis teoria kapitalistisesta arvoesineellisestä yhteiskunnallistumisesta on Aron (1988, 17-18) toteamuksen mukaisesti Marxin tutkimustyon kestävin ydin, johon kaikkien modernin yhteiskunnan yhteiskunnallisuuden teorioiden on otettava kantaa. Aron mainitsema kannanottopakko merkitsee sitäkin, että Marxin ekonomiakritiikki on vain yhden rakenteen, tosin tärkeän, nimittäin kapitalismin perusmekanismin, esitys. Moderneissa yhteiskuntakokonaisuuksissa toimii muitakin rakenteiksi itsenäistyneitä yhteiskuntasuhteita kuin Marxin löytämä kapitalistinen elementti. Niiden etsiminen ja keskinäissuhteiden osoittaminen on välttämättä kannanottoa Marxin ekonomiakritiikkiin ja sen pätevyden alueeseen.

Julkisuusteorian tehtävänä on tässä tilanteessa kysyä, miten erilaisista rakenteista koostuva ja eriaikaisten instituutioiden yhteistoimintana ilmenevä, tavallaan objektiivinen taloudellinen yhteiskuntamuodostuma (luonnonhistoriallinen prosessi) synnyttää nimenomaan tämän- ja tämän- eikä tuon- ja tuontyyppisenä näkyvän kokonaisen yhteiskunnan.

9. Hugon Kurjista innostusta hankkinut Schivelbusch (1987) väittää, että julkisella katuvalaistuksella, ihmis-

ten saattamisella valtion toimesta kenen tahansa nähtäväksi, on ollut olennainen kurinpidollinen merkitys (lyhytylväiden merkityksestä ks. myös esim. Bertinetti & Bertinetti & De Fabianis 1984, 111-125) ja Marx & Engels 1978, 99 alaviite). Katulamppujen yhteiskunnallinen välttämättömyys lienee nyttemmin vähentynyt.

10. Julkisten esitysten toimimisesta yhtä aikaa merkityksellisenä, siis jotenkin erityisenä toisena, ja yleistettynä toisena voisi ottaa esimerkiksi pornolehdet. Pornografian naiskuva ei kerro oikeastaan naisista, vaan pornoa kuluttavan miehen psyykkisestä rakenteesta (Näre 1986, 42). Kyse on siis yleisöpaikan esittelemästä merkityksellisestä toisesta, tässä pornonkuluttajamiehestä. Yleisönpaikka ei kuitenkaan saisi merkityksellistä toistaan merkitykselliseksi, jos se ei olisi samalla myös yleistetty toinen, jos se ei toisin sanoen olisi tarkoitettu varsiaisen pornonkuluttajakunnan lisäksi kenelle tahansa, esimerkiksi pornojulkaisujen tutkijalle.

11. Vrt. Mäntymäen (1989, 1 ja 13) käsitykseen, jonka mukaan naisten on artikuloitava naiskokemuksensa julkisuusvälikäsitteiksi, jotta he pystyisivät pitämään arkielämässään yllä "nainen on naiselle susi" -periaatetta.

Kirjallisuus

- ADAM, Peter. (1985) Introduction. Teoksessa: HOY, 7-9.
- ADRIAN, Esa. (1975) Esipuhe. Teoksessa: BULGAKOV (a).
- AHO, Simo. (1985) Kansalaisyhteiskuntaa etsimässä. *Sosiologia* 22(1), 5-7.
- ALAPURO, Risto & LIIKANEN, Ilkka & SMEDS, Kerstin & STENIUS, Henrik (toim.). (1987) *Kansa* liikkeessä. Vaasa: Kirjayhtymä.
- ALASUUTARI, Pertti (toim.). (1984) Keskustelua laadullisesta sosiaalitutkimuksesta. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja C 28.
- ALLARDT, Erik. (1983) *Sosiologia I*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- ALLARDT, Erik. (1986) *Uskontososiologia*. Teoksessa: PENTIKÄINEN. 32-45.
- ANDERSEN, H.C. (1972) *Keiserens nye Klæder*. Teoksessa: ANDERSEN (a), 93-97.
- ANDERSEN, H.C. (1972a) *Samlede Eventyr og Historier*. Bind I. 2. oplag. Med tegninger af Vilhelm Pedersen og Lorenz Frølich. København, Gyldendals Tranebøger.
- ARMINEN, Ilkka. (1989) *Juhannustansseista Jumalan teatteriin*. - Suomalainen julkisuus ja kulttuurisodat. Tutkijaliiton julkaisusarja 58.
- ARMINEN, Ilkka. (1989a) *Julkisuus ja sen itseymmärrys modernin jälkeen*. *Juhannustansseista Jumalan*

- teatteriin. *Sosiologia* 26(1), 21-34.
- ARO, Jari. (1988) *Yhteiskunnallistuminen ja tarpeet*. Tampereen yliopisto. Sociologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia. Sarja A 12.
- BERGER, John. (1987) *Ilmentymät*. Teoksessa: BERGER (a), 27-88.
- BERGER, John. (1987a) *Toisinkertoja*. Toimittanut ja kääntänyt Martti Lintunen. Jyväskylä: Litteros.
- BERTINETTI, Marcello & BERTINETTI, Angela White & DE FABIANIS, Valeria Manfredi. (1984) *London*. Hong Kong: Gallery Books.
- BOYCE, George & CURRAN, James & WINGATE, Pauline (toim.). (1978) *Newspaper History from the seventeenth century to the present day*. Tiptree, Essex: Constable & Sage Publications.
- BULGAKOV, Mihail. (1975) *Diaboliadi*. Teoksessa: BULGAKOV (a), 105-150.
- BULGAKOV, Mihail. (1975a) *Kohtalokkaat munat*. Satiireja ja muistelmia. Valinnut ja suomentanut Esa Adrian. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- BULGAKOV, Mihail. (1975b) *Koiran sydän*. Teoksessa: BULGAKOV (a), 151-261.
- COHEN, Robert (1986) *Näyttelemisen mahti*. Johdatus näyttelemiseen. Suom. Maija-Liisa Märton. Kuusamo: Tampereen yliopiston näyttelijäntöön koulutusohjelman julkaisuja. Sarja B 1.
- COLLINS, Richard & CURRAN, James & GARNHAM, Nicholas & SCANNEL, Paddy & SCHLESINGER, Philip & SPARKS, Colin (toim.). (1986) *Media, Culture and Society. A Critical Reader*. Bristol: SAGE Publications.
- CORKIN, Jane (toim.). (1982) *André Kertész. A Lifetime of Photography*. London: Thames and Hudson.
- CURRAN, James. (1978) *The press as an agency of social control: an historical perspective*. Teoksessa: BOYCE & CURRAN & WINGATE, 51-75 ja 347-353.
- DAWSON, S.W. (1970) *Drama and the Dramatic*. Bristol: Methuen & Co Ltd.
- DUCROT, Nicolas (toim.). (1978) *André Kertész. Sixty Years of Photography*. West Hannover, Massachusetts: Penguin Books Ltd.
- DURKHEIM, Émile. (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot*. Australialainen toteemijärjestelmä. Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- DURKHEIM, Émile. (1982) *Sociologian metodisääntöt*. Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- DURKHEIM, Émile. (1985) *Itsemurha*. Sosiologinen tutkimus. Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- EERIKÄINEN, Hannu. (1986) *Baudelaire, Benjamin ja katseen kulttuuri*. 1. osa. *Valokuva* 36(6), 14-17.
- EERIKÄINEN, Hannu. (1988) *Vaalivideo, televisio ja poliittinen imago*. *Politiikka* XXX (2), 136-155.

- ELLIOT, Philip. (1986) *Intellectuals, the "information society" and the disappearance of the public sphere*. Teoksessa: COLLINS ym., 105-115.
- ERÄSAARI, Risto. (1985) *Yhteisöllinen hurmio julkisuuden sijasta*. *Tiedotustutkimus* 8(4), 3-13.
- ESKOLA, Katarina. (1986) *Merkitysten tuottaminen kulttuurissa - johdatus tutkimusteemaan*. Teoksessa: ESKOLA & UUSITALO, 67-76.
- ESKOLA, Katarina & LINKO, Maarja. (1986) *Mitä mielikirjat kertovat, mitä eivät*. Teoksessa: ESKOLA & UUSITALO, 97-102.
- ESKOLA, Katarina & UUSITALO, Liisa. (1986) *Näkökulmia kulttuurin tuotantoon*. Väkiraportti Kulttuurin markkinat ja merkitykset -projektin tutkimuksista. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 3.
- ESKOLA, Katarina & VAINIKKALA, Erkki. (1986) *Kirjallisuuden reseptio*. Teoksessa: ESKOLA & UUSITALO, 81-88.
- ESSLIN, Martin. (1980) *Draaman perusteet*. Suomentanut ja käsittelemistöllä varustanut Sirkka Heiskanen-Mäkelä. Jyväskylä: Gummerus.
- FALK, Pasi. (1985) *Ei leipää vaan sirkushuveja*. *Sociologia* 22(1), 7-9.
- GREEN, Jonathan (toim.). (1974) *The Snapshot*. Milerton, New York: Aperture.
- GRONOW, Jukka. (1984) *Bernstein vastaan Kautsky*. Teoksessa: GRONOW (a), 99-105.
- GRONOW, Jukka. (1984a) *Yhteiskuntateoriat ja emansipaatio*. *Tekstejä vuosilta 1975-1983*. Helsinki: Tutkijaliiton julkaisusarja 26.
- GRONOW, Jukka. (1987) *Marxin ja marxismin kapitalismikritiikki*. *Tiede & edistys* 12(1), 34-44.
- GROSSBERG, Lawrence. (1981) *Interpreting the "Crisis" of Culture in Communication Theory*. Teoksessa: WILHOIT, 147-159.
- GRÖNHOLM, Birger. (1988) *Tekniikka näyttämöllä*. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 14.
- HABERMAS, Jürgen. (1976) *Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft. 8. Auflage September 1976. Neuwied und Berlin: Hermann Luchterhand Verlag GmbH.
- HABERMAS, Jürgen. (1985) *Julkisuus*. Suomentanut Esa Väliverronen. *Tiedotustutkimus* 8(3), 17-22.
- HABERMAS, Jürgen. (1987) *Järki ja kommunikaatio*. *Tekstejä 1981-1985*. Valinnut ja suomentanut Jussi Kotkavirta. Helsinki: Gaudeamus.
- HABERMAS, Jürgen. (1987a) *Myynti ja valistuksen yhteenkietoutuminen*. *Merkintöjä Dialektik der Aufklärung -teokseen uuden lukemisen jälkeen*. Teoksessa: HABERMAS, 165-189.
- HALONEN, Irma-Kaarina. (1988) *Naiset ja julkisuus*

- länsimainen uutiskäsitys ja nainen ei-uutisena. Tiedotustutkimus 11(2), 3-8.
- HELLMAN, Heikki. (1982) Musiikkia kaikille! Tiedotustutkimus 5(3), 13-30.
- HERRIGEL, Eugen. (1978) Zen ja jousella ampumisen taito. Suomentanut Margareta Sipola. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- HORELLI, Liisa. (1989) "Uusi arki" ja kehittämistutkimus. Yhteiskuntasuunnittelu 27(1), 24-28.
- HOTINEN, Juha-Pekka. (1989) Teatteri tarvitsee utopioita. Helsingin Sanomat 22.4.1989.
- HOY, Anne (toim.). (1985) Kertész on Kertész. A Self-Portrait. Photos and Texts by André Kertész. Milan: Abbeville Press Publishers.
- HUGO, Victor. (1974) Kurjat 1-3. Kahdeksas painos. Lyhennetty suomennos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- IDMAN, Irja. (1983) Terveys julkisuuden markkinoilla. Tiedotustutkimus 6(3), 3-19.
- JOENPELTO, Timo. (1984) Aleksis Kiven Nummisuutarit. Tutkimus näytelmän puheaktista. Rauma: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JULKUNEN, Pertti. (1985) Alustava opinto- ja työsuunnitelma tiedotusopin lisensiaatin tutkinnon suorittamista varten. Käsikirjoitus.
- JULKUNEN, Pertti. (1985a) Ammattiyhdistystoiminta ja työläistietoisuus. Tutkimus työväenluokan intressitsepulustustoiminnan kenttätason käytäntöjen ja yleisen intressin illuusioiden yhteyksistä 1980-luvun alun Suomessa. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia, sarja A numero 6.
- JULKUNEN, Pertti. (1985b) Kuulut kulkevat ay-liikkeessä. Sosiologia 22(4), 313-314.
- JULKUNEN, Pertti. (1985c) Luokat, hegemonia ja sanomalehti. Tutkielma Leninin julkisuus käsityksistä ja journalistisista pyrkimyksistä 1899-1914. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Sarja A 52.
- JULKUNEN, Pertti. (1985d) Yhteiskunnallisten voimien organisoitumisen ja intressien artikuloitumisen tutkimusprojekti (ORJA). Tähänastisin luonnos tutkimussuunnitelmaksi. R. Blomille, Y. Lüttuselle, K. Nordenstrengille, K. Pietilälle. Käsikirjoitus.
- JULKUNEN, Pertti. (1986) Ay-liikkeen abrakadabra. Ammattiliittojen ammattikriitikko väittää, etteivät johtajat ymmärrä mitä puhuvat. Helsingin Sanomat 7.2.1986.
- JULKUNEN, Pertti. (1987) Julkisuus ja väestön kiinnityminen yhteiskuntaan. Suomen Akatemian esitutkimus. Esitutkimusraportin toinen osa: yleisötutkimus.
- JULKUNEN, Pertti. (1988) Joukkotiedotuksen sosiologia. I osa: Kokonainen yhteiskunta. Käsikirjoitus.
- JULKUNEN, Pertti. (1989) Julkisuuden merkitykset arkielämässä. Tutkimus- ja opintosuunnitelma. JULMA uutiskirje 3/1989.
- JULKUNEN, Pertti. (1989a) Metsontappohetki: näytelmä näytelmässä. Tiedotustutkimus 12(1), 41-49.
- KANERVO, Helena. (1989) Taustaa tutkimusongelmalle: hyvinvointivaltioillistuminen ja poliittisen julkisuuden rappio. Alustus JULMA-gradupiiriin 10.4.1989.
- KAUPPINEN, Anneli & LAURINEN, Leena. (1988) Tekstioppi. Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön. Vaasa: Kirjayhtymä.
- KEKKONEN, Urho. (1985) Tasavallan Presidentti Urho Kekkosen puheenvuoro kansainvälisessä asiantuntijaseminaarissa "Symposium on the International Flow of Television Programmes" Tampereen Yliopistossa 21.5.73. Teoksessa: Viestintäpoliittisia kannanottoja, 1-9.
- KEKÄLÄINEN, Markku. (1987) Naamioiden riisuminen eli kuinka kaupunkijulkisuus näivettyi. Kulttuuri-vihkot 15(4), 19-23.
- KERTÉSZ, André. (1975) On Reading. New York: Grossman Publishers.
- KERTÉSZ, André. (1975a) Washington Square. New York: Grossman Publishers.
- KERTÉSZ, André. (1977) Distortions. London: Thames and Hudson.
- KERTÉSZ, André & KISMARIC, Carole. (1977) André Kertész. Millerton, New York: Aperture.
- KINNUNEN, Aarne. (1977) Syvä nauru. Tutkimus Paa-vo Haavikon dramatiikasta. Forssa: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 331.
- KINNUNEN, Aarne. (1984) Mitä näyttelijä tekee? Syntiä vai työtä. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KINNUNEN, Aarne. (1985) Draaman maailma. Villiintynyt puutarha. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KLINGE, Matti. (1988) Juhlapuhe. Teoksessa: KOSKI, 11-20.
- KOIVISTO, Juha. (1985) Kahden kauppa. Porvarillisen ja proletarisen julkisuuden dialektiikka Negtillä ja Klugella. Tiedotustutkimus 8(3), 49-56.
- KOIVISTO, Juha & VÄLIVERRONEN, Esa. (1987) Julkisuuden valta. Jürgen Habermasin sekä Oskar Negtin ja Alexander Klugen julkisuusteorioiden tarkastelua. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja. Sarja A 57.
- KOSKI, Pirkko (toim.). (1988) Fondi. Teatterimuseon vuosikirja n:o 2. Teatteri ja historia. Helsinki: Teatterimuseo.
- KOSKILUOMA, Maaria (raportoiija) (1982) Näytelmän rakenne. II-osa. Käytännön sovellutuksia. Teatterikorkeakoulu 1.-12.3.1982. Raportti Prof. Rolf Rohmerin jatkokoulutusseminaarista. Helsinki: Pohjoismainen teatterikomitea & Valtion Painatuskeskus.
- KROHN, Eino. (1946) Draaman estetiikka. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KUPIAINEN, Unto. (1974) Lyhyt rounosoppi. Yleisen kirjallisuustieteen alkeet. Viidennen painoksen toinen

- muuttamaton lisäpainos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- LAHTI, Pentti. (1983) Junttalaulut. Teoksessa: LAHTI (a), 96-166.
- LAHTI, Pentti. (1983a) Karhuntanssi. Hämeenlinna: Kansankulttuuri oy.
- LAMMI, Johanna. (1989) Kollektiivisubjektit ja nykyjulkisuus. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Esitelmä JULMA-gradupiirissä 27.2.1989.
- LAPPALAINEN, Jukka-Pekka. (1988) Tieteen tiedottaminen sai ryöpytystä osakseen. Helsingin Sanomat 22.10.1988.
- LAURISTIN, Marju. (1987) Joukkoviestimet ja glasnost. Tiedotustutkimus 10(4), 4-10.
- LEHTINEN, Sari & OKSALA, Ari. (1989) Paikallislehtijulkisuus. Anjalankosken Sanomat ryhmänmuodostajana. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. JULMA-gradupiiri. Laivaseminaariraportti 7.5.1989.
- LÅNGBACKA, Ralf. (1982) Muun muassa Brechtistä. Tekstejä teatterista. Suomentanut Kalevi Haikara. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- MARX, Karl. (1978) Juutalaiskysymyksestä. Suomentanut Antero Tiusanen. Teoksessa: MARX & ENGELS (a), 66-100.
- MARX, Karl. (1978a) Kriittisiä reunahuomautuksia "Preussilaisen" artikkeliin "Preussin kuningas ja yhteiskunnallinen uudistus". Suomentanut Antero Tiusanen. Teoksessa: MARX & ENGELS (a), 118-138.
- MARX, Karl & ENGELS, Friedrich. (1978) Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus. (Saksalaisen ideologian I luku). Teoksessa: MARX & ENGELS (b), 67-147.
- MARX, Karl & ENGELS, Friedrich. (1978a) Valitut teokset 6. osaa. Osa 1. Moskova: Kustannusliike Edistys.
- MARX, Karl & ENGELS, Friedrich. (1978b) Valitut teokset 6. osaa. Osa 2. Moskova: Kustannusliike Edistys.
- Matteuksen evankeliumi. (1938) Teoksessa: Uusi Testamentti, 3-41.
- McQUAIL, Denis. (1987) Mass Communication Theory. An Introduction. Second Edition. Bristol: SAGE Publications.
- MEAD, George Herbert. (1982) The Individual and the Social Self. Unpublished Work of George Herbert Mead. Edited with an Introduction by David L. Miller. Chicago: Chicago University Press.
- MERRILL, John C. (1977) The Imperative of Freedom. A Philosophy of Journalistic Autonomy. Teoksessa: NORDENSTRENG (a), 106-134.
- MANTYMÄKI, Eeva. (1989) Naistenlehden mieltä etsimässä. JULMA-gradupiiri 8.5.1989.
- NEGT, Oskar & KLUGE, Alexander. (1978) Öffentlichkeit und Erfahrung. Zur Organisationsanalyse von bürgerlicher und proletarischer Öffentlichkeit. 6. Auf-
- lage. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- NORDENSTRENG, Kaarle. (1977) Johdanto. Teoksessa: NORDENSTRENG (a).
- NORDENSTRENG, Kaarle (toim.). (1977a) Lehdistöteoriat ja sananvapaus. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos. Opetusmoniste 27/1977.
- NORDENSTRENG, Kaarle & WIIO, Osmo A. (1986) Johdanto. Teoksessa: NORDENSTRENG & WIIO (a), 9-20.
- NORDENSTRENG, Kaarle & WIIO, Osmo A. (toim.). (1986a) Suomen viestintäjärjestelmä. Tampere: Weilin + Göös.
- NOVALIS. (1984) Esyklopedia. Teoksessa: NOVALIS (a), 87-120.
- NOVALIS. (1984a) Fragmentteja. Valikoinut ja suomentanut Vesa Oittinen. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- NOVALIS. (1984b) Kukkatomia. Teoksessa: NOVALIS (a), 29-62.
- NÄRE, Sari. (1986) Katsefallos ja kiimaisen naisen arkityyppi. Tiedotustutkimus 9(3), 42-52.
- OKSALA, Päiviö. (1966) Johdanto. Teoksessa: SOFOKLES, v-xv.
- OTTOMEYER, Klaus. (1984) Identiteetin muotoutuminen ja kriisi kapitalismin arkipäivässä. Teoksessa: ALASUUTARI, 13-35.
- PAJUNEN, Pirjo. (1988) Sisällä, ulkona vai molempia? Naiset journalistisessa diskursissa. Tiedotustutkimus 11(2), 25-32.
- PARTANEN, Juha. (1985) Julkisuutta tutkiessa. Tiedotustutkimus 8(3), 31-37.
- PEKONEN, Kyösti. (1985) Moderni parlamentaarinen politiikka ja julkisuus. Tiedotustutkimus 8(3), 45-48.
- PENTIKÄINEN, Juha (toim.). (1986) Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta. Kirjoituksia uskontososiologian alalta. Toinen, uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- PIETILÄ, Kauko. (1989) Julkisuus on peli eikä peili. Poliittikka XXXI (1), 34-44.
- PIETILÄ, Kauko & SONDERMANN, Klaus. (1987) Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimuksen metodeiksi. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja B 50.
- PIETILÄ, Veikko. (1982) Tiedotustutkimus: teitä ja tienviittoja. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja. Sarja C 3.
- PIETILÄ, Veikko. (1988) Narratologia ja uutisjournalismi: eräitä metodologisia huomioita. Tiedotustutkimus 11(4), 5-17.
- PULKKINEN, Tuija. (1987) Kansalaisyhteiskunta ja valtio. Kaksi perinnettä poliittisen julkisuuden muotoutuessa. Teoksessa: ALAPURO ym., 54-68.
- Pyhä Raamattu. (1938) Sortavalta. Suomen Piipiasura.
- RIIPINEN, Kirsti. (1983) Kielipuoli satakieli. Kuvataidearvostelija John Bergerin näkemyksiä valokuvail-

- maisusta. Valokuva 33(9), 18-19.
- ROTHMAN, Lenke. (1987) André Kertész. Täytyykö sinun jo pakata? Suomennos Jukka Pajukangas. Valokuva 37(4), 30-35.
- RUSI, Alpo. (1985) Yleinen mielipide ja ulkopoliittika. Tiedotustutkimus 8(3), 66-73.
- SARLIN, Kimmo. (1989) Joukkotiedotusslobohoro ja balkanilaista musiikkia esittävä tamperelainen Slobo Horo -yhtye tutkimuskohteena. Keskustelupaperi JULMA-gradupiiriin risteilymatkalle.
- SARLIN, Kimmo. (1989a) 1980-luvun punkrockin ns. hardcore-kokoelmakasettien tuotannon julkisuuteen liittyvät merkitykset. Esitelmä JULMA-gradupiiriin 13.2.1989.
- SCHÉURER, Hans J. (1984) Urheilun valokuvauksesta: pysähtynyt liike. Lyhentäen suomennanut Esa Sironen. Valokuva 34(9), 12-15.
- SCHIVELBUSCH, Wolfgang. (1987) Katulyhdyt ja poliisi. Suomennos Raija Sironen. Kulttuurivihkot 15(4), 24-26.
- SIEBERT, Fred S. & PETERSON, Theodore & SCHRAMM, Wilbur. (1977) Four Theories of the Press. Teoksessa: NORDENSTRENG (a), 18-54.
- SILLANTAUS, Pentti. (1983) Kansanedustajan arvo ja valta – kronikkaa kansanvallasta. Vaasa: Kirjayhtymä.
- SINISALO, Ann-Mari. (1989) Julkinen/yksityinen. Keskustelupaperi JULMA-gradupiiriin 6.3.1989.
- SOFOKLES. (1966) Antigone. Kuningas Oidipus. Suomentaneet Elina Vaara ja Otto Manninen. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- SONTAG, Susan. (1986) Lihan estetiikka. Teatteri Artaud'n mukaan. Suomentanut Riikka Stewen. Rauma: Kustannus Oy Odessa.
- SULKUNEN, Pekka. (1987) Johdatus sosiologiaan. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- SUNILA, Sakari. (1984) Kulttuurifotokinassa. Koelmat kehittyvät kilpailu kiristyy. Valokuva 34(11), 27-29.
- TRAVEN, B. (1978) Kuolemanlaiva. Suomentanut Rauno Ekholm. Savonlinna: Love Kirjat Ky.
- TRAVEN, B. (1985) Hirtettyjen kapina. Suomentanut Rauno Ekholm. Kuvittanut Timo Aarniala. Hämeenlinna: Love Kirjat.
- TURNER, Peter (toim.). (1985) American Images: Photography 1945-1980. Harmondsworth, Middlesex & New York: Penguin Books & Viking/Barbican Art Gallery.
- TÖTTÖ, Pertti. (1985) Kriittinen teoria ja uudet liikkeet. Kirjoituksia uusista yhteiskunnallisista liikkeistä ja niiden tutkimisesta. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja D 76.
- Uusi Testamentti. (1938) Seitsemän, vuonna 1913 pidetyn yleisen Kirkolliskokouksen väliaikaiseen käyttöön ottama suomennos. Teoksessa: Pyhä Raamattu.
- UUSITALO, Liisa. (1985) Postmoderni yhteiskuntatiede ja julkisuus. Sosiologia 22(1), 17-20.
- WEBER, Max. (1985) Kohden sanomalehdistön sosiologiaa. Saksan sosiologisessa yhdistyksessä 1910 pidetty puhe. Suomentanut David Kivinen. Tiedotustutkimus 8(2), 16-22.
- Viestintäpoliittisia kannanottoja. (1985) Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos. Opetusmoniste, sarja D 37/1985.
- WILHOIT, Cleveland D. (toim.). (1981) Mass Communication Review Yearbook. Volume 2. Beverly Hills: Sage Publications.
- VYGOTSKY, Lev Semenovich. (1971) The Psychology of Art. Cambridge, Massachusetts; The M.I.T. Press.
- VÄLIVERRONEN, Esa. (1985) Koskaan et muuttua saa... Jürgen Habermasin teoria porvarillisesta julkisuudesta. Tiedotustutkimus 8(3), 23-30.

Julkiuudella ei ole aivoja eli Seitsemän päivää Jumalan teatteria

Ilkka Arminen

Luomiskertomus

"Nuoret taiteentekijät tietävät, että julkisuudella ei ole aivoja. Toimittajat ja lööppien laattijat ovat tahdottomia osia automaatioissa, joita aktion tekijät osaavat käyttää kuin napeista painamalla. He ovat videopelien sukupolvi.

Koska he osaavat käyttää julkisuutta, heidän ei tarvitse kuvata luonteita tai paljastella jonkin juonen avulla yhteiskunnallisia rakenteita jossakin pikku esityksessä jossakin pikku teatterissa. He tietävät, että julkisuuteen järjestetty esitys, joka alkaa tietynasteisella kuohuttavalla teolla, räjäyttää nuo rakenteet hetkessä kaikkien nähtäville.

...Jumalan teatteri on myös osoittanut, että uutisen ja skandaalin kriteerit ovat menneet sekaisin. Kävi selväksi sekin, että julkisuus on yksi ja yhteinen. Kun syntyy uutinen, kaikki tekevät siitä skandaalin. Yksikään väline ei voi eikä pysty taistelemaan tätä julkisuuden rakennetta vastaan.

Jokaisen viestimen on ostettava vastaanottajansa luottamus: me kerromme nopeasti, me kerromme kaiken. Me viihdytämme sinua, jos tilaat meidän kanavamme."

—Juha-Pekka Hotinen Helsingin Sanomien Kulttuuriosastossa, 23.1.1987, kuudentena päivänä

Jumalan teatterin voi käsittää luomiskertomukseksi. Jumalan teatteri läpivalaisi, loi näkyviksi ne mekanismit ja rakenteet, jotka synnyttävät ja muovaavat julkisuutta. Esityspäivänään 17.1.1987 Jumalan teatteri kohosi sekä Yleisradion että MTV:n illan uutislahetysten pääuutiseksi.

MTV:n haastattelema Oulun kaupungin teatterin johtaja Jussi Helminen mainitsi sanan terrorismi. Se uutisoitiin vaihtelevasti. Helsingin Sanomat: "Tämä ei ole mielestäni teatteria, vaan terrorismin ensimmäinen aste", Hufvudstadsbladet: "Det här är inte teater, det är terrorism, åtminstone ett förstadium", oululainen Kaleva: "...esitys ei ollut teatteria, vaan terrorismin esiaste". Käsitystä terroriteosta vahvisti Kalevassa haastateltu Oulun rikospoliisin päällikkö Kari Myllyniemi: "Ei tästä pääse korvaamalla. ...nehän heittivät julkiseen rakennukseen pommin."

Helsingin Sanomien koko uutinen oli rakennettu toimintaviihteen kerrontamuodon avulla, joka sulatti koko pohjoiset teatteripäivät dramaattiseksi spektaakkeliksi ja johti useisiin tapahtuman kerrontaa koskeviin transformaatioihin. Yksistään se, että Jumalan teatterin esitys oli ollut alle kymmenen mi-